

Tsunami: ongezien

Patrick Develtere (hoofdredacteur)

Zeggen dat de immensiteit van de vloedgolf die Zuidoost-Azië op 26 december 2004 trof nooit eerder gezien was, is een open deur intrappen. We hebben inderdaad een ramp van die omvang nog nooit zó van dichtbij gezien en 'meegemaakt'. Maar laten we het dan letterlijk nemen. We zijn onder de indruk van de catastrofe omdat we ze gezien en meebeleefd hebben. Of nog anders, we leefden mee (met) wat we gezien hebben. Maar hebben we alles gezien? Hebben we gezien wat er echt gebeurd is?

Laten we er even op een nuchtere manier naar kijken.

□ **Het leek wel de ramp der rampen.** Maar hebben we genoteerd dat er zich meer en meer rampen voordoen? Tussen 1994 en 1998 werden gemiddeld 428 rampen genoteerd per jaar. Tussen 1999 en 2003 waren er dat er 707 per jaar. Vooral landen met een lage menselijke ontwikkeling zagen het aantal catastrofes toenemen, meer bepaald met 142%. Jaarlijks verliezen 60.000 tot 70.000 mensen het leven bij een ramp. Het aantal personen dat door een ramp getroffen wordt, is echter aanzienlijk hoger en de laatste tijd stijgend. Tussen 1994 en 1998 verloren per jaar iets meer dan 200 miljoen mensen hun woonst of leden honger of hadden geen toegang meer tot water omwille van een ramp. De *International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies* schatte het aantal getroffen personen tussen 1998 en 2003 op meer dan 300 miljoen per jaar.

□ **Vloedgolf: dé doder onder de doders.** Inderdaad, het leek wel of van alle natuur-

krachten water de meest destructieve is. Niet juist! Als we naar de dodelijkste rampen kijken die we (niet) gezien hebben tussen 1994 en 2003, dan blijkt droogte - en de daaruit voortvloeiende hongersnoden - de meeste slachtoffers (48%) gemaakt te hebben. Vloedgolven zoals de tsunami en aardbevingen waren in die periode elk 'goed' voor 16% van de dodelijke slachtoffers. Windstormen en extreme temperaturen doodden respectievelijk 10% en 8% van de door rampspoed getroffen personen.

□ **Een natuurramp! Geen mensenramp!** Menig commentator verspreidde het eenvoudige idee dat de Aziatische waterbeving een pure natuurramp was en dus niet te vergelijken met "door mensen aangerichte rampen zoals we die zo vaak zien in Afrika, in Darfoer bijvoorbeeld". O.k., een hongersnood is in een democratie nog nooit voorgekomen. Natuurrampen wel. Maar, men kan niet zeggen dat de tsunami geen menselijke componenten had. In de regio werd sinds jaren lustig vernietigd om te moderniseren. Mangroves (wortelrijke bossen in zee), koraalriffen en bossen moesten plaatsruimen voor commerciële garnaalbekkens, strandfaciliteiten en hotelketens. Indonesië beschikt over ongeveer één derde van alle mangroves in de wereld. De helft werd vernield sinds 1940. Deze natuurlijke buffers hadden de tsunami nooit kunnen tegenhouden, maar hadden beslist wel voor een remmend effect gezorgd. Het Indiase *Science and Development* stelt vast dat in de deelstaat Tamil Nadu minder doden vielen in die regio's waar het mangrovebos intact is gebleven. Op de Thaise Surin-

eilanden bleef de omvang van de schade beperkt dankzij het sterke koraalrif.

□ **Geen mensenramp! Een natuurramp!** Onze commentator houdt allicht vol dat er een wezenlijk verschil is tussen deze vloedgolf en de 'man-made' crisissen die menig Afrikaans land treffen. Deze laatste zijn in de eerste plaats door mensen teweeggebracht. Maar we vergissen ons best niet opnieuw. De meeste - niet alle! - door mensen veroorzaakte crisissen hebben ook een natuurlijke component. Als er honger heerst in Soedan of Ethiopië ligt de verantwoordelijkheid bij de oorlogvoerende of autoritaire actoren. Maar dan wel omdat ze misbruik maken van een natuurlijke omstandigheid die hun tegenstanders treft. Als in 1994, met de genocide in Rwanda, de grootste Afrikaanse crisis uitbreekt, heeft ook die alles te maken met een combinatie van natuurlijke en menselijke factoren: bevolkingsdruk, dalende koffieprijsen en een vermolmd autoritair regime.

□ **De rijke landen sprongen gelukkig bij.** Dat is inderdaad zo. Zelden hebben we een dergelijke solidariteitsbeweging gezien in Noord-Amerika, Europa, Japan en Australië. We zagen dokters, opsporingsteams en reddingswerkers vertrekken voor dagen en weken intensieve bijstand voor de slachtoffers. Mooie emo-televisie. Hun inzet was ook niet niks! En wij werden deelgenoot van zoveel heldhaftigheid en vrijblijvende inzet toen de televisie ons opnam een *hype* van vrijgevigheid. Maar wat we niet zagen, was dat sommige ontwikkelingslanden (waaronder het armlastige Mozambique) óók middelen vrijmaakten voor de tsunamislachtoffers. En, media-aandacht was er niet voor de lokale inspanningen om elkaar bij te staan in nood. Wat Indiase, Indonesische en Sri

Lankese individuen en plaatselijke moslim- en kerkgemeenschappen bijeen brachten aan geld, kleding, voedsel en technische bijstand was gewoon geen interessante televisie of radio.

□ **We verhogen onze inspanningen voor de ontwikkelingslanden.** De dagen en weken na de tsunami leek het wel of er geen limiet stond op onze vrijgevigheid. De Tsunami 12-12-actie bracht meer dan 40 miljoen euro op. De overheid legde er nog 30 miljoen euro bij (waarvan de helft voor noodhulp en de andere helft voor wederopbouw). Zeven euro per Belg dus. De Vlaamse burger toonde zich vrijgeviger dan de Waalse. Maar de Vlaamse Gemeenschap was kariger dan de Franstalige Gemeenschap en het Waalse Gewest. Iedereen mocht het weten: wij zijn genereus. Maar wat we niet zagen, was dat de laatste vijftien jaar de noodhulp een bijzonder grote hap inneemt van onze totale inspanningen voor ontwikkelingssamenwerking. In 1990 gaven we amper 5 miljoen euro aan noodhulp; in 2003 al 97 miljoen euro. Noodhulp werd daarmee de grootste budgetpost van onze officiële ontwikkelingssamenwerking.

□ **We weten van aanpakken.** Nee! We weten niet van aanpakken. We zagen onze *B-FAST* snel uitrukken en we zagen westerse hulpverleners actief in de weer. Dat wel. Maar wat we niet zagen, was hoe moeilijk het is om snel en efficiënt hulp te verlenen in een streek die men niet kent, bij een volk wiens taal men niet spreekt, bij een ramp die niet te overzien is. Nochtans weet de internationale hulpgemeenschap dat niet de hulpverleners, maar de slachtoffers het beginpunt vormen van de oplossing. Het *World Disaster Report* van 2004 vertelt hoe in december 2003 34 internationale hulpteams in het door een aardbe-

ving getroffen Bam (Iran) 22 overlevenden hebben kunnen redden. De lokale vrijwilligers van de Rode Halve Maan redden er 160. Ook de hulp aan Zuidoost-Azië bleef nog steken in het klassieke *acute* humanitarisme. Toch weten we al jaren dat alleen *actief* humanitarisme heil kan brengen. Ontwikkeling gaat ook over preventie en voorbereiding. Mensen, gemeenschappen en overheden moeten instrumenten hebben om potentiële kleine of grote rampen op te sporen, te voorkomen en erop voorbereid te zijn. Dat betekent dat we

in de ontwikkelingssamenwerking leren cyclisch denken. En, dat men inziet dat structurele hulp ook crisisdetectie en -oplossing inhoudt. Dat men aanvaardt dat noodhulp slechts eerste hulp bij ongevallen is en alleen goed als ze van bij de aanvang rekening houdt met de wederopbouw en de duurzame ontwikkeling. In die zin wordt het tijd om ook in ons land het debat te openen over de ontwikkelingshulp en het steriele onderscheid tussen noodhulp, rehabilitatie en structurele ontwikkeling.